

سایه در حال گسترش: جاه‌طلبی‌های طالبان و بی‌ثباتی منطقه‌ای گزارش

مقدمه

روز شنبه ۲۲ نوامبر ۲۰۲۵، ابتکار برین برای توسعه و بیناری با عنوان «سایه در حال گسترش: جاه‌طلبی‌های طالبان و بی‌ثباتی منطقه‌ای» برگزار کرد. هدف این نشست، بررسی وضعیت سیاسی و امنیتی در حال تحول افغانستان، پیامدهای منطقه‌ای آن و راه‌های پیچیده پیش رو برای رسیدن به ثبات و تعامل سازنده بود. گفت‌وگوها بیش از چهار سال پس از بازگشت طالبان به قدرت در آگست ۲۰۲۱، بر مسائل امنیتی، حقوق بشر، پایداری اقتصادی و چالش‌های انسجام منطقه‌ای متمرکز بود.

جزئیات برنامه

این وینار بین‌المللی با میزبانی لین او دونیل روزنامه‌نگار شناخته‌شده، فضایی برای بحث عمیق و چندجانبه درباره چالش‌ها و فرصت‌های کنونی افغانستان فراهم کرد. سخنرانان برجسته‌ای دیدگاه‌های منحصر به فرد خود را در زمینه حکومت‌داری، امنیت و پویایی‌های منطقه‌ای به اشتراک گذاشتند.

میزبان و سخنرانان

میزبان و سخنرانان پنل با ترتیب زیر معرفی شد:

- ❖ لین او دونیل، خبرنگار گرداننده
- ❖ دکتر نیلوفر سخی، استاد و پژوهشگر در دانشگاه جورج واشنگتن و رئیس بنیاد آندیانا
- ❖ محسن داور، رئیس نشنل دموکراتیک موومنٹ
- ❖ دکتر هانس جاکوب شیندلر، مدیر ارشد پروژه مبارزه با افراط گرایی
- ❖ کبیر تانیجا، معاون و پژوهشگر خاورمیانه، برنامه مطالعات استراتژیک، بنیاد تحقیقاتی آبرور، هند
- ❖ آقای اصف درانی، نماینده خاص پیشین پاکستان برای افغانستان

خلاصه بحث‌ها و یافته‌های کلیدی:

تهدید وجودی طالبان و شبکه‌های شبه‌نظامی

- ❖ دکتر نیلوفر سخی طالبان را «تهدیدی وجودی» برای آینده افغانستان و ثبات منطقه توصیف کرد و به نکات زیر اشاره نمود:
 - ✓ پیوندهای فراملی: طالبان روابط دیرینه و محکمی با گروه‌های شبه‌نظامی فراملی از جمله القاعده، گروه‌های آسیای مرکزی (ازبکستان و تاجیکستان) و گروه‌های بنیادگرا در بنگلادش دارد.
 - ✓ ارتباط عمیق با تی‌پی (تحریک طالبان پاکستان): این ارتباط ایدئولوژیک، معاملاتی (مالی و تجاری) و خانوادگی است. افزایش حملات تی‌پی در پاکستان پس از تسلط طالبان، نشان‌دهنده الهام‌گیری و حمایت مستقیم آنهاست.
 - ✓ تشدید بی‌ثباتی منطقه‌ای: درگیری‌های مرزی (ازبکستان و ایران بر سر آب، تاجیکستان بر سر تجارت و ترانزیت) و حضور گروه‌هایی مانند جماعت انصارالله در شمال افغانستان.

- ✓ احیای داعش خراسان (ISKP): بازگشت طالبان انگیزه‌ای برای بازسازی و انجام حملات این گروه در ایران، مسکو و خود افغانستان شد.
- ✓ رادیکالیزه شدن از طریق مدارس دینی: تأسیس شمار زیادی مدرسه جدید (گاهی با حمایت خارجی مانند عربستان سعودی) فضایی باز برای جذب جهادی‌ها ایجاد کرده و در بلندمدت پیامدهای فاجعه‌باری برای امنیت خواهد داشت.

سیاست پاکستان و پیامدهای منطقه‌ای آن:

- ❖ محسن داور بر پیامدهای استراتژی دیرینه پاکستان تمرکز کرد:
- ✓ اشتباه راهبردی: در جستجوی «عمق استراتژیک» در افغانستان، پاکستان عملاً عمق استراتژیک خود را به طالبان واگذار کرده است.
- ✓ کنترل تی‌تی‌پی: گروه‌های محلی از جمله تی‌تی‌پی تحت چتر طالبان افغان رشد کرده‌اند و اکنون در بخش‌های زیادی از خیبرپختونخوا عملاً کنترل را در دست دارند.
- ✓ محیط مناسب جذب نیرو: بسته شدن مرزها و اخراج گسترده پناهجویان باعث بیکاری و ایجاد «محیط دوستانه برای جذب نیرو» توسط شبه‌نظامیان شده است.
- ✓ صلح ناممکن: تا زمانی که طالبان در قدرت باشند، هیچ امکانی برای صلح در کل منطقه وجود ندارد.

❖ آصف درانی ارزیابی واقع‌بینانه از حکومت طالبان و پیامدهای امنیتی/اقتصادی منطقه‌ای

- ✓ طالبان یک «واقعیت سیاسی» و «کسب‌وکار موجود در شهر» هستند؛ باید با آنها به همین شکل برخورد کرد، هرچند رژیم‌شان مایه سرخوردگی عمومی است.
- ✓ چالش فوری امنیتی: مهم‌ترین مسئله فوری، موج حملات تروریستی و لزوم مهار مؤثر آنهاست.
- ✓ تجارت به عنوان ابزار سیاسی/اقتصادی: از اکتبر گذشته تجارت با افغانستان متوقف شده است.
- ✓ پیامدهای انسانی توقف تجارت: این توقف میلیون‌ها دلار ضرر به تاجران افغان و «خسارت عظیم به مردم عادی» وارد کرده و فقر مطلق را تشدید می‌کند.
- ✓ اقتصاد جنگی افغانستان: افغانستان «مرکز اقتصاد جنگی» است که به همان اندازه بر ایالت‌های بلوچستان و خیبرپختونخوای پاکستان تأثیر منفی می‌گذارد.
- ✓ ناکامی طالبان در حکومت‌داری: «خبر خوبی نیست» و طالبان «در ارائه خدمات ناکام مانده‌اند»؛ این ناکامی می‌تواند منبع امیدی باشد، اما...
- ✓ ضعف مخالفت داخلی: مخالفان داخلی «به اندازه کافی متحد، سازمان‌یافته و منسجم» نیستند؛ بنابراین خوش‌بینی چندانی نمی‌توان داشت.

مشاهدات مهم دیگر

- ❖ دکتر هانس جاکوب شیندلر: روند جهانی تثبیت گروه‌های افراطی اسلام‌گرا در آفریقا و خاورمیانه را گوشزد کرد که همه از «روایت پیروزی» سقوط جمهوری افغانستان الهام می‌گیرند. هشدار داد که تروریسم بین‌المللی اسلام‌گرا دوباره جان گرفته و فقدان اراده سیاسی برای مقابله با آن، نتایج منفی شناخته‌شده‌ای خواهد داشت.
- ❖ کبیر تانیجا: نبود چتر امنیتی آمریکا/ناتو کشورهای منطقه را وادار به تعامل جداگانه کرده؛ این وضعیت به طالبان فرصت می‌دهد با بهره‌برداری از اختلافات ژئوپلیتیک و نیازهای امنیتی کشورها، منطقه را به نفع خود بازی دهد.

ابتکار برین برای توسعه

Baren Initiative for Development (BID)

❖ دکتر سخی: طالبان از ارتباطش با گروه‌های تروریستی به عنوان اهرم مذاکره با کشورهای منطقه استفاده می‌کند و از «موضع قدرت» سخن می‌گوید، نه از سر علاقه.

استراتژی‌های پیشنهادی و نتیجه‌گیری: مسیرهای عملی برای تغییر

چالش اصلی این است که طالبان بازیگری عقلانی نیست و داوطلبانه از پیوندهایش با گروه‌های شبه‌نظامی دست برنخواهد داشت. پلتفرم‌های فعلی منطقه‌ای (مانند سازمان همکاری شانگهای و فرمت مسکو) تاکنون نتیجه ملموسی نداشته‌اند. اجماع پندلیست‌ها بر ترکیب فشار داخلی و خارجی بود:

❖ نیاز به مکانیسم منطقه‌ای یکپارچه و اجماع‌محور؛ استراتژی فرصت‌طلبانه کنونی کشورها فقط به نفع طالبان است.

❖ آغاز فرآیند سیاسی داخلی در افغانستان برای بازسازی ساختار آینده حکومت؛ این تنها راه ثبات بلندمدت و امنیتی است که فراتر از مرزها تأثیر خواهد گذاشت.

جمع‌بندی

بحث‌ها نشان داد که بحران برخاسته از افغانستان عمیقاً پیچیده و خطرناک است. مقابله با تهدیدهای امنیتی و حکومتی طالبان نیازمند رویکردی همزمان، چندبعدی و هماهنگ است. نبود تصمیم جمعی یا استراتژی منسجم منطقه‌ای در نهایت به نفع طالبان تمام خواهد شد و مسیر منفی طولانی‌مدتی را برای منطقه رقم خواهد زد.